

Friesland

Toelichting: de standpunten van de partijen zijn gebaseerd op de provinciale verkiezingsprogramma's, het Kieskompas en een enquête van Milieudefensie over megastallen.

Stelling 1: De provincie roept de industriële veehouderij een halt toe

Achtergrond

De industriële veehouderij is slecht voor dier, mens en milieu. Varkens zitten hun hele leven op kale vloeren, kippen zitten opeengepakt, koeien blijven het hele jaar op stal, eenden zitten in schuren zonder zwemwater, konijnen zijn opgesloten in kleine draadgazen kooitjes: in de industriële veehouderij hebben dieren geen gelegenheid hun natuurlijk gedrag te vertonen. Bovendien zijn de dieren vaak zo doorgefokt dat hun lichaam zélf grote welzijnsproblemen veroorzaakt: kippen groeien zo snel dat zij door hun poten zakken en hartproblemen krijgen, varkens worden zo zwaar dat ze moeilijk kunnen lopen, koeien geven zoveel melk dat ze vatbaar zijn voor uierontsteking. Et cetera.

Maar de vee-industrie is niet alleen slecht voor dieren. Om duizenden dieren op een klein oppervlak te kunnen houden, wordt antibioticum gebruikt om uitbraak van ziekten te voorkomen. En dat antibioticumgebruik leidt tot resistentie. Onlangs werd onderzoek openbaar waaruit blijkt dat kippen in toenemende mate resistent raken tegen Ceftiotur. Mensen die de kippen eten, zouden daardoor ook resistent kunnen worden voor antibiotica. Dat kan wanneer zogeheten ESBL-vormende bacteriën worden overgedragen. Die bacteriën maken enzymen die de werking van antibiotica tegengaan. Ook is de veeteelt een belangrijke factor in de verspreiding van besmettelijke ziekten (SARS, vogelgriep, Q-koorts et cetera).

En dat is nog niet alles. Wereldwijd is de veehouderij verantwoordelijk voor 18% van de broeikasgassen. 59% van al het ijsvrije land wordt gebruikt voor veeproductie – om dieren te laten grazen of om veevoer op te verbouwen. Jaarlijks verdwijnt er een bos ter grootte van Portugal ten behoeve van de veeteelt. Om 1 kg kip te produceren is 3.900 liter water nodig. Gemiddeld kost het twee keer zoveel energie om dierlijke eiwitten te produceren dan plantaardige eiwitten. De veeteelt is verder een belangrijke factor in erosie, bodem- en watervervuiling. Het milieucentrum van de Vrije Universiteit berekende in 2010 dat alleen al de milieukosten van de Nederlandse varkenshouderij jaarlijks minimaal 1,3 miljard euro bedragen – kosten die voor rekening komen van de belastingbetaler.

Standpunt WSPA

Dieren in de veehouderij verdienen de ruimte en omgeving die hen in staat stelt hun natuurlijk gedrag te ontplooiën. Wij pleiten voor een duurzame landbouw: milieuvriendelijk en met respect voor dierenwelzijn en andere sociale waarden. In plaats van een industriële, door multinationals beheerste wijze van voedselproductie (en de daarmee samenhangende consumptie), moeten we toe naar een landbouw op gematigder schaal, primair gebaseerd op lokale toelevering en markten en daarmee bijdragend aan meer zelfvoorzienendheid, autonomie en voedselzekerheid.

In het programma heeft het CDA geen aandacht voor dierenwelzijn. De partij stelt: 'Voor de schaalvergroting binnen de landbouw moet binnen zekere kaders ruimte blijven. Bestaande bedrijven mogen binnen bepaalde randvoorwaarden uitbreiden. Voor nieuwe bedrijven is grondgebondenheid uitgangspunt.'

ChristenUnie

In het programma heeft de CU amper aandacht voor dierenwelzijn. De partij stelt: 'De ChristenUnie is voor de volgende maatregelen: De Provincie Fryslân maakt schaalvergroting in de landbouw mogelijk met inachtneming van de landschappelijke inpassing, dierenwelzijn en weidegang. Nieuwbouw van stallen mag alleen op basis van een goed beeldkwaliteitplan. Stallen passen in het landschap en zijn innovatief op het gebied van duurzaamheid. Boeren krijgen de ruimte voor alternatieve inkomstenbronnen zoals boerderijwinkels, zorgboerderijen en recreatie, en kunnen taken op zich nemen voor agrarisch natuurbeheer (groene diensten) of waterbeheer (blauwe diensten).'

D66

D66 stelt: "De tijd van verspilde energie en dieronterende omstandigheden is voorbij. In de toekomst bestaat er alleen ruimte voor duurzame en diervriendelijke voedselproductie. De producenten kunnen variëren van kleinschalige biologische bedrijven tot high-tech agroparken waar verschillende agrarische bedrijvigheden op een innovatieve, duurzame en diervriendelijke wijze gecombineerd worden. "

FNP

In het programma heeft de FNP geen aandacht voor dierenwelzijn. Wel stelt de FNP: 'Om de Friese landbouw en daarmee de economie minder kwetsbaar te maken zou juist moeten worden ingezet op verbreding, diversificatie, al dan niet in een tweede tak zoals toerisme, zorgboerderijen of energieopwekking.'

GroenLinks

GroenLinks stelt in het programma: 'GrienLinks wijst de grootschalige, intensieve manier waarop varkens, vleeskalveren en pluimvee worden gehouden af. Nieuwe vestiging van intensieve veehouderij past niet bij de schaal van het Friese landschap en de Friese manier van boeren. Doorontwikkeling van bestaande iv-bedrijven is wat ons betreft alleen mogelijk als het gaat om diervriendelijke en emissiearme stallen. Het zo natuurlijk mogelijk houden van dieren wordt de norm. Het gaat er daarbij om dat koeien zoveel mogelijk in de wei staan, modderpoelen voor de varkens, scharrelende kippen en het realiseren van schaduwplaatsen en waterpartijen voor vee. Ruime en diervriendelijke stallen, waar de dieren zelf kunnen in- en uitlopen, moeten steeds vaker worden toegepast.'

Partij voor het Noorden

Deze partij is het eens met de stelling dat intensieve veehouderijen mogen uitbreiden.

Provinciaal Belang Friesland

In het programma heeft het PBF geen aandacht voor dierenwelzijn. De partij is het wel eens met de stelling dat intensieve veehouderijen mogen uitbreiden: 'Dit past niet in het landschap en niet bij het bewustworden van de consument.' Tegelijk is de partij voor meer ruimte voor grootschalige landbouw.

PvdA

De PvdA stelt in het programma: 'In Friesland is er geen toekomst voor megastallen. De manier van landbouw bedrijven moet duurzamer worden. Dierenwelzijn en behoud van het landschap is het uitgangspunt.'

PVV

De PVV verklaart dat de partij 'tegen megaboerderijen, megalegbatterijen en megavarkensstallen. [is]. Het dierenwelzijn is niet gebaat bij deze megalandbouwbedrijven. Ook zijn megastallen oneerlijke concurrentie voor de reguliere agrarische bedrijven. Verder vindt de PVV dat de koe weer terug moet in de weilanden. Het beeld van koeien in de weilanden bepaalde decennialang het beeld van Fryslân. In het kader van het dierenwelzijn wil de PVV voor elke gemeente een dierenambulance.'

SP

In het programma stelt de SP: '"Landbouw en veehouderij in balans met milieu, natuur en dierenwelzijn heeft voor de SP de voorkeur, megastallen zijn uit den boze. Er wordt bij voorkeur biologisch geboerd.'

Verenigd Links

De partij stelt in het programma: 'Het goed omgaan met dieren is een teken van beschaving. **De bio-industrie moet verdwijnen** en omgevormd worden tot een schone en diervriendelijke sector. Dieren dienen gevrijwaard te blijven van honger, dorst en mishandeling. Zij moeten worden beschermd tegen weersinvloeden, stress, pijn en angst.'

VVD

In het programma heeft de VVD geen aandacht voor dierenwelzijn. De partij is het eens met de stelling dat in Friesland intensieve veehouderijen mogen uitbreiden.

50Plus

Dieren en dierenwelzijn behoren niet tot de speerpunten van deze partij. De partij is het zeer oneens met de stelling dat in Friesland intensieve veehouderijen mogen uitbreiden.

Stelling 2: Het rapen van kievitseieren wordt verboden

Achtergrond

Elk jaar worden er in Friesland duizenden kievitseieren uit nesten gehaald. Het maximale aantal kievitseieren dat in 2010 tijdens het 'Ijipaaisykjen' mocht worden meegenomen door 'aaisikers' bedroeg 5.939 stuks.

Standpunt WSPA

Kievitseieren rapen zorgt voor verstoring en stress bij de kieviten. En kieviten hebben al genoeg vijanden. Er is bij het rapen van de eieren bovendien geen enkel redelijk doel gediend. Onnodig dierenleed dus!

CDA

Het CDA schrijft in het programma: 'De huidige traditie van aaisykjen moet in stand blijven, gecombineerd met de nodige nazorg.'

ChristenUnie

De ChristenUnie heeft het rapen als traditie nooit ter discussie gesteld, en wil dat ook niet gaan doen.

D66

De partij schrijft: 'D66 vindt het rapen van kievitseieren een win-win situatie voor zowel de vogels als de rapers. Zo wordt deze Friese traditie in ere gehouden en de vogelnesten in weilanden beschermt [sic]. Wat D66 betreft hoeft het rapen van kievitseieren niet verder ingeperkt te worden.'

FNP

De FNP stelt: De effectiviteit van het provinciale weidevogelbeleid wordt de komende periode geëvalueerd. (FNP program p. 15 regel 37). Het rapen van eieren gekoppeld aan verplichte zorg voor de nesten is daar een onderdeel van. De achteruitgang van de weidevogelstand heeft tal van ingewikkelde oorzaken. Het is dus veel te gemakkelijk om het rapen van eieren te verbieden en te denken dat de kieviten daarmee gered zijn. De FNP wil daarom eerst een goede evaluatie van het totale beleid.

GroenLinks

Groen Links is voor een verbod op het rapen van kievitseieren.

Partij voor het Noorden

De lijsttrekker stelt: 'Een traditie binnen Fryslan die je niet moet verbieden.'

Provinciaal Belang Friesland

Deze partij is van mening dat kievitseieren rapen niet mag worden verboden: 'Dit hoort bij de Friese cultuur.'

PvdA

Volgens de PvdA is het rapen van kievitseieren een belangrijke Friese traditie die gewaarborgd moet blijven. 'Behoud en bescherming van de kieviet is hierbij een voorwaarde.'

PVV

Voor de PVV spreekt het vanzelf dat de traditie van het aaisykjen in Friesland blijft bestaan! 'Aaisykjen? Jawis!'

SP

De SP spreekt zich over dit onderwerp niet uit.

Verenigd links

Deze partij is van mening dat kievitseieren rapen niet mag worden verboden: 'Dit hoort bij de Fryske kultuur, er is goede nazorg, dus het is verantwoord.'

VVD

De VVD stelt: 'Het rapen van kievitseieren hoort bij de cultuur van Fryslân en zorgt bovendien voor een goede nazorg en vogelbeheer.'

50Plus

Deze partij is van mening dat kievitseieren rapen niet mag worden verboden: 'Dit is een typisch Friese fraditie. Met goede nazorg en vogelzorg van de boeren goed in stand te houden.'

Stelling 3: De provincie maakt zich sterk voor natuurgebieden

Achtergrond

Van de natuur in Nederland is veel verloren gegaan – en wat er nog is, is vaak versnipperd. Dieren (en planten) kunnen daardoor maar moeilijk overleven: zij zitten vaak gevangen op ‘eilandjes’ natuur. Door gebieden te vergroten en vooral met elkaar te verbinden kan dit worden voorkomen. Op die manier ontstaat een groot netwerk van natuur waardoor de leefgebieden van dieren enorm uitbreiden. Het plan hiervoor heet ‘Ecologische Hoofdstructuur’ (EHS). Het huidige kabinet heeft echter een streep door de uitgaven voor de EHS gehaald. Nu komt het op de provincies aan of de natuurdoelstellingen toch nog gehaald kunnen worden.

Standpunt WSPA

De afspraken voor de Ecologische Hoofdstructuur moeten worden nagekomen. Voor de in het wild levende dieren in Nederland is dit van vitaal belang. Er is voor hen al zo weinig ruimte.

CDA

Het CDA is het niet eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij er onder de Waddenzee naar zout worden geboord. Verder wil de partij ‘Een temporisering van de EHS doelstellingen in tijd en geld.’

ChristenUnie

De CU is het helemaal eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij niet onder de Waddenzee naar zout worden geboord.

D66

D66 is het eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Wel mag wat de partij onder de Waddenzee naar zout worden geboord.

FNP

De FNP is het eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Wel mag wat de partij onder de Waddenzee er zeker naar zout worden geboord.

GroenLinks

De GL is het eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij zeker niet onder de Waddenzee naar zout worden geboord.

Partij voor het Noorden

De partij is het niet eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij er onder de Waddenzee naar zout worden geboord.

Provinciaal Belang Friesland

De partij is het helemaal niet eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij er onder de Waddenzee zeker naar zout worden geboord.

PvdA

De partij is het niet eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij er onder de Waddenzee naar zout worden geboord.

PVV

De partij is het helemaal niet eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. De partij is neutraal wat betreft het boren naar zout onder de Waddenzee.

SGP

De SGP verklaart in het programma: 'Nu de overheid de geldkraan ten behoeve van natuurbeleid grotendeels heeft dichtgedraaid, pleit de SGP voor grote terughoudendheid bij nieuwe aankopen. Onteigening van gronden bijvoorbeeld mag nooit een drukmiddel vormen. De Ecologische Hoofdstructuur is een rijksopgave, bekostiging dient door het Rijk te geschieden.'

SP

De SP is het eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij zeker niet onder de Waddenzee naar zout worden geboord.

Verenigd Links

VL is het helemaal eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij zeker niet onder de Waddenzee naar zout worden geboord. In het programma schrijft VL over de Ecologische Hoofdstructuur 'De provincie moet de ecologische hoofdstructuur voltooiën ondanks de bezuinigingen, want **biodiversiteit is ons kapitaal voor de toekomst.**'

VVD

De partij is het niet eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij er onder de Waddenzee naar zout worden geboord. In het programma schrijft de VVD over de Ecologische Hoofdstructuur: 'Waarschijnlijk zullen de onderdelen van de EHS en Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG), die na de landelijke ombuigingen nog reteren, gedecentraliseerd worden naar de provincies met een korting op het budget van 25%. Van belang daarbij is dat de doelstelling EHS neerwaarts wordt bijgesteld. De VVD wil de taken zoveel mogelijk binnen de over te hevelen budgetten uitvoeren. En zal indien noodzakelijk pleiten voor het beperken van de EHS.'

50Plus

50Plus is het helemaal eens met de stelling dat toerisme mag worden beperkt in het Waddengebied om de natuur te beschermen. Ook mag wat betreft de partij zeker niet onder de Waddenzee naar zout worden geboord.